

პულო ფრეერის იდეები დღესაც ისეთივე მნიშვნელოვანია როგორც ოდესღაც

ავტორი: პიტერ მაკლარენი
თარგმნა ლაშა ქავთარაძემ.

სოციალისტი განმანათლებელი პულო ფრეერი ასი წლის წინ ბრაზილიაში, ქალაქ რესიფიში დაიბადა. დიდი ხნის განმავლობაში ფრეერის თანამებრძოლი, წამყვანი მარქსისტი პედაგოგი პიტერ მაკლარენი აფასებს თუ რატომ არის ფრეერის ცხოვრება და მოღვაწეობა განსაკუთრებით რელევანტური დღევანდელობისთვის.

დღეს ბრაზილიელი ფილოსოფოსის პულო ფრეერის დაბადებიდან ასი წელი გავიდა. ფრეერი, რომელიც განსაკუთრებით ცნობილი თავისი გავლენიანი ნაშრომის „ჩაგრულთა პედაგოგიკის“ გამო გახდა, დღესაც გვზის მიმცემია სიღარიბისაგან დალდაჩნულ საზოგადოებებში მომუშავე მასწავლებლებისა თუ უბრალოდ ყველა იმ ადამიანისათვის, ვინც ამ უსამართლო სამყაროში სამართლიანობის განცდის ძიებით არის დაკავებული.

კრიტიკულად მოაზროვნე ყველა განმანათლებელს, ადრე თუ გვიან, ერთხელ მაინც გამოუყენებია ფრეერი თავის საქმიანობაში - ჩაგრულთა თავდაყირა დამდგარ სამყაროში გათვითცნობიერებისა თუ შთაგონებისთვის, რომელიც მათ უბიძგებდა, რომ მასწავლებლობა ძალაუფლებისა და პრივილეგიების საზოგადოებრივი ასიმეტრიების ამოსაყირავებლად გამოეყენებინათ. გლახთა გაძლიერებისათვის შექმნილი ფრეერის წერა-კითხვის პროგრამები ამჟამად მთელი მსოფლიოს მასშტაბით სხვადასხვა ქვეყანაში გამოიყენება, ხოლო „ჩაგრულთა პედაგოგიკა“ დღემდე სოციალურ მეცნიერებებში რიგით მესამე, განათლების სფეროში კი რიგით პირველი ყველაზე ხშირად ციტირებული წიგნია.

საყოველთაო ცნობადობამ ფრეერი მშობლიურ ბრაზილიაში ერთდროულად მხსნელადაც აქცია და თავდასხმების ობიექტადაც. ამჟამად ის მიზანში ჰყავთ ამოღებული რადიკალურ მემარჯვენე დაჯგუფებებს როგორცაა Movimento Brasil Livre და Revoltados Online, პრეზიდენტი ჟაირ ბოლსონარუ კი ამტკიცებს, რომ ბრაზილიური სასკოლო სისტემის მარქსისტული ინდოქტრინაციის უკან სწორედ ფრეერი დგას.

ფრეერის მესხიერებიდან ამომლის მცდელობები ბოლსონარუს მხრიდან, პრინციპში, ძალიან ჰგავს ამერიკელი რესპუბლიკელების თავდასხმებს კრიტიკული რასის თეორეტიკოსებსა და მარქსისტ განმანათლებლებზე. ბოლსონარუ და მემარჯვენე მოძრაობა Escola sem Partido სკოლის მოსწავლეებს მოუწოდებდნენ, რომ საკლასო ოთახებში მასწავლებლებისთვის ვიდეოები გადაეღოთ, განსაკუთრებით თუკი ეჭვობდნენ, რომ ისინი მემარჯვენე იდეების პოპულარიზაციას ეწევიან ანდა კიდევ უფრო უარესი, თუკი ისინი ფრეერით შთაგონებულ პოლიტიკურ და სოციალურ შეხედულებებს ახალისებდნენ. ერთ-ერთმა ფედერალურმა დეპუტატმა ბოლსონარუს პარტიიდან საკანონმდებლო ინიციატივაც კი წამოაყენა, რომლის თანახმადაც, ფრეერისათვის უნდა ჩამოერთმიათ „ბრაზილიური განათლების დამცველის“ ფორმალური სტატუსი.

ამერიკელი კონსერვატორებიც არ ჩამორჩნენ ტენდენციას და ფრეერზე თავდასხმის მიზნით დაძრულ მატარებელს შეახტნენ. ჟურნალ Economist-ის ერთ-

ერთ ბოლო ნომერში, სათაურით „არალიბერალური მემარცხენეობიდან მომდინარე საფრთხეები“, შესულია სტატია, რომელიც ეძღვნება ე.წ. „ვოუქ კულტურას“¹, რომელიც აბსოლუტურად არაგულწრფელად აღწერს ფრეიერის პედაგოგიკას როგორც მათს კულტურული რევოლუციით ნასაზრდოებს. გარდა იმისა, რომ სტატია ჩავრულოთ პედაგოგიკიდან აღებულ ერთადერთ სქოლიოს მოიხმობს არგუმენტად, კიდევ უფრო ხაზგასასმელია ის ფაქტი, რომ ფრეიერმა თავისი ნაშრომი სწორედ მასებისადმი სოლიდარობას მიუძღვნა და იმ ტიპის ძალადობის წინააღმდეგ ილაშქრებდა, რომელიც „კულტურული რევოლუციის“ შემადგენელ ნაწილად იქცა.

მაშ, რატომ ჰყავთ ბოლსონარუსა და ჟურნალ Economist-ს ფრეიერი მიზანში ამოღებული? რა არის მის იდეებში ისეთი, რაც მათ ასე აფრთხობს?

რევოლუციონერი განმანათლებლის ცხოვრება

პაულო ფრეიერი ჩრდილო-აღმოსავლეთ ბრაზილიაში, ქალაქ რესიფიში გაიზარდა გლობალური დიდი დეპრესიის პერიოდში, 1930-იან წლებში. წერა-კითხვა მან მანგოს ხის ტოტებისგან გამოყვანილი ასოებით ისწავლა, რომლის ჩრდილშიც ატარებდა თავის ბავშვობას. პატარაობაში განცდილი სიღარიბე და შიმშილი იყო მიზეზი, რის გამოც ის თავის კლასელებს ოთხი წლით ჩამორჩა, რასაც 1933 წელს მამის სიკვდილიც დაერთო და რამაც მისი მდგომარეობა კიდევ უფრო გაართულა.

მიუხედავად ამ ყველაფრისა, საბოლოოდ, ფრეიერმა მაინც შეძლო და ამთავრა სკოლაც, უნივერსიტეტიც, 1957 წელს რესიფის უნივერსიტეტში დოქტორის ხარისხიც დაიწვა და იურისტის ლიცენზიაც აიღო (მიუხედავად იმისა, რომ პრაქტიკაში არასდროს უმუშავია იურისტად). პროფესიული კარიერა მან 26 წლის ასაკში დაიწყო როგორც პორტუგალიური ენის მასწავლებელმა ოსვალდო კრუზის საშუალო სკოლაში. 1946 წელს ის დაინიშნა სოციალური სამსახურის განათლებისა და კულტურის დეპარტამენტის დირექტორად, რომელიც დაარსებული იყო პერნამბუკუს შტატში მუშებისა და მათი ოჯახებისათვის ჯანმრთელობასთან, საცხოვრისთან, განათლებასა და დასვენებასთან დაკავშირებული მომსახურებების განწესისათვის. 1961 წელს, იგი გახდა კულტურის ხელშეწყობის დეპარტამენტის დირექტორი რესიფის უნივერსიტეტში და ჩართული იყო ისტორიული მნიშვნელობის მქონე საგანმანათლებლო პროექტში, რომელიც მიზნად ისახავდა წერა-კითხვის არცოდნის პრობლემასთან გამკლავებას 1962 წელს.

1962 წლის წერა-კითხვის გავრცელების პროექტმა რესიფიში ფრეიერს საერთაშორისო აღიარება მოუტანა, განსაკუთრებით ფოლკლორული ტრადიციების გამოყენებისა და ცოდნის კოლექტიური წარმოების მნიშვნელობის წინ წამოწევის გამო. სწორედ აქ დაიწყო ფრეიერმა როგორც თავად უწოდებდა „კულტურული წრეების“ შექმნა - იგი სწორედ ამ ტერმინის გამოყენებას ამტკობინებდა „წერა-კითხვის შემსწავლელი კლასების“ გამოყენებას, რადგან

¹ სიტყვა Woke აშშ-ში დამკვიდრებული ჟარგონია, რომლითაც აღინიშნებოდა ადამიანი, რომელიც განსაკუთრებულ ყურადღებას იჩენდა რასობრივი უთანასწორობისა და დისკრიმინაციის საკითხებისადმი. მოგვიანებით კი ამ ტერმინის მნიშვნელობა გაფართოვდა და მოიცვა ყველა, ვინც ე.წ. „სოციალური სამართლიანობისთვის“ ბრძოლაშია ჩართული და იდენტობის პოლიტიკის იდეებს იზიარებს.

ტერმინები „წერა-კითხვა“ და „წერა-კითხვის არცოდნა“ გულისხმობდა, რომ წერა და კითხვა იმთავითვე მუშათა სოციალური ცხოვრების განუყოფელი ნაწილი იყო.

ერთ-ერთი ასეთი კულტურული წრის ფარგლებში შაქრის ლერწმის მოყვანაზე მომუშავე სამასმა ფერმერმა წერა-კითხვა რეკორდულად მცირე დროში 45 დღეში ისწავლა. გასაგები მიზეზების გამო, ფრეიერის წარმატებით გახარებულმა ბრაზილიის მთავრობამ, რომელსაც პრეზიდენტი ჟოაო გულარტი ედგა სათავეში, გადაწყვიტა 2 000 ფრეიერისეული კულტურული წრის დაარსებისათვის მოემზადებინა გეგმა, რომელიც, იდეალურ შემთხვევაში, ხუთ მილიონ ზრდასრულს მისწვდებოდა და ორწლიან პერიოდში მათ წერა-კითხვას შეასწავლიდა. ქვეყანაში, სადაც მხოლოდ და მხოლოდ ზრდასრული მოსახლეობის ნახევარს შეეძლო წერა და კითხვა, ეს განსაკუთრებით დიდი მიღწევა იქნებოდა.

თუმცა, ეს ასე არ მოხდა. ნაცვლად ამისა, 1964 წელს, მემარჯვენე სამხედრო აჯანყების შედეგად დემოკრატიული არჩევნების გზით არჩეული გულარტის მთავრობა ჩამოაგდეს. ფრეიერს ბრალი დასდეს კომუნიზმის ქადაგებაში, რის გამოც, მის წინააღმდეგ დაიწეს გამოძიება და დაიჭირეს. სამხედრო მმართველობამ იგი ციხეში 70 დღით გამოკეტა, რომლის შემდეგაც ფრეიერი საკუთარი ნებით გაიქცა ქვეყნიდან. ფრეიერს ეწინოდა, რომ წერა-კითხვის გავრცელების ეროვნული კამპანიაში განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი როლის გამო მოკლავდნენ. მართლაც, ბრაზილიის სამხედრო მმართველობა ფრეიერს „საერთაშორისო მავნებლად“ და „ქრისტესა და ბრაზილიელი ხალხის მოღალატედ“ მიიჩნევდა და ბრალს სდებდნენ, რომ იგი ბრაზილიის „ბოლშევიკურ ქვეყნად“ გადაქცევას ცდილობდა.

სამშობლოდან 16-წლიანი გადასახლება ფრეიერისათვის ერთდროულად შფოთვით აღსავსე იყო და პროდუქტიულიც: ბოლივიაში გატარებული გარკვეული ხნის შემდეგ, ფრეიერმა ხუთი წელი ჩილეში იცხოვრა, სადაც იგი შეუერთდა ქრისტიან-დემოკრატიული აგრარული რეფორმის მოძრაობას და UNESCO-ს კონსულტანტად მუშაობდა აგრარული რეფორმის კვლევისა და ტრენინგის ინსტიტუტთან. 1969 წელს, იგი ეწვია დეველოპმენტისა და სოციალური ცვლილების ცენტრს ჰარვარდის უნივერსიტეტში, მომდევნო წელს კი ჟენევაში, შვეიცარიაში გადავიდა. ჟენევაში იგი ეკლესიათა მსოფლიო საბჭოს განათლების ოფისში ასრულებდა კონსულტანტის მოვალეობას, სადაც მან შეიმუშავა წერა-კითხვის პროგრამები ტანზანიასა და გვინეა-ბისაუსათვის, რომლებიც თავიანთი ქვეყნის ხელახალი აფრიკანიზაციაზე აკეთებდნენ აქცენტს. გარდა ამისა, იგი ჩართული იყო პორტუგალიის ყოფილი კოლონიებში, პოსტრევილუციურ გვინეა ბისაუსა და მოზამბიკში წერა-კითხვის პროგრამების განვითარებაში და ეხმარებოდა პერუსა და ნიკარაგუის მთავრობებს თავიანთი წერა-კითხვის კამპანიების წარმართვაში.

ფრეიერი ბრაზილიაში, საბოლოოდ, 1980 წელს დაბრუნდა, სან-პაულუში საპონტიფიკო კათოლიკურ უნივერსიტეტსა და კამპინას უნივერსიტეტში მასწავლებლად სამუშაოდ. 1980-1986 წლებში იგი ზედამხედველობდა მუშათა პარტიის წერა-კითხვის გამავრცელებელ პროექტს სან-პაულუში. მცირე ხნით, 1989-1992 წლებში, ფრეიერი სან-პაულუს განათლების მინისტრადაც მუშაობდა და მიჰყვებოდა წიგნიერების რეფორმის თავის რადიკალურ დღის წესრიგს ქალაქის მაცხოვრებელთათვის წერა-კითხვის შესასწავლად.

წერა-კითხვის საყოველთაო კამპანიები

მთელი დევნილობის განმავლობაში ფრეიერი წერდა ნაშრომებს, რომლებიც მალე კლასიკად იქცა: *ჩაგრულთა პედაგოგიკა, კულტურული მოქმედება თავისუფლებისათვის და პედაგოგიკა პროცესში: წერილები გვინეა-ბისაუს*. ფრეიერის ნაშრომები მოგვიანებით აითვისეს განმანათლებლებმა, ფილოსოფოსებმა და პოლიტიკურმა აქტივისტებმა ჩრდილოეთ ამერიკასა და ევროპაში, თუმცა აღნიშნული ნაშრომები არსებითად მორგებული იყო გლობალურ სამხრეთზე: ე.წ. ბაზისურ საეკლესიო თემებზე², ქალაქების გარეუბნებზე (ე.წ. „ბარიონები“ ლათ. ამერიკის ქვეყნებში), გეტოებსა და ფაველებზე, სადაც მან დიდი გავლენა მოახდინა - და რომელთა გავლენის ქვეშაც თავადაც მოექცა - უამრავ სოციალურ მოძრაობაზე, სამხრეთ აფრიკაში ანტი-აპარტეიდული მოძრაობიდან მოყოლებული, ბრაზილიაში უმინაწყლო მშრომელთა მოძრაობით დამთავრებული.

ფრეიერი ყოველთვის მოუწოდებდა განმანათლებლებს, რომ მისი ნაშრომები გადაემუშავებინათ და განეახლებინათ, ნაცვლად ერთი ქვეყნიდან მეორე ქვეყანაში პირდაპირი „გადანერგვისა“, ვინაიდან თვლიდა, რომ მისი სწავლება უშუალოდ ბრაზილიური კონტექსტიდან იყო ამოზრდილი. ამ დასკვნამდე ფრეიერი ადრევე მივიდა, მას შემდეგ, რაც თავისი თანამოაზრე განმანათლებელთა სხვადასხვა ქვეყანაში დაგროვებული გამოცდილებების ბრაზილიაზე მორგება მოუხდა.

1965 წელს, თეირანში გამართულ წერა-კითხვის არცოდნის წინააღმდეგ გამართულ მსოფლიო კონფერენციაზე ფრეიერი კუბის წერა-კითხვის გამავრცელებელი კამპანიის არქიტექტორს რაულ ფერერს შეხვდა. ფრეიერი და ფერერი ერთმანეთს 1979 წელსაც შეხვდნენ, რათა ნიკარაგუაში სანდინისტას რევოლუციაში წიგნიერების როლი განეხილათ.

კუბის წერა-კითხვის გავრცელების კამპანიას, რომლის შედეგადაც ერთ წელზე ნაკლებ დროში 900 000-ზე მეტმა ადამიანმა ისწავლა წერა-კითხვა, ფრეიერი XX საუკუნის ერთ-ერთ უდიდეს საგანმანათლებლო მიღწევად თვლიდა. იგივე შეხედულება ჰქონდა მას სანდინისტას წიგნიერების კამპანიაზე ნიკარაგუაში.

ფრეიერი არ მალავდა თავის დამკვიდრებულებას და კუბის დამოუკიდებლობისთვის ბრძოლის ლიდერს ჟოზე მარტის XX საუკუნის ერთ-ერთ ყველაზე მნიშვნელოვან რევოლუციონერ მოაზროვნედ მიიჩნევდა და ფიდელ კასტროსა და ერნესტო ჩე გევერას ერთგულ თაყვანისმცემლად რჩებოდა. პრეზიდენტი უგო ჩავესი კი პირიქით, ფრეიერის დიდი თაყვანისმცემელი იყო და პირადად ჩემთან გამოთქვა სურვილი, ფრეიერის ნაშრომების ბოლივიის რევოლუციაში გამოყენებაზე - რაშიც ჩემი მორიდებული და მცირე წვლილი მეც შევიტანე.

რომ არა მოულოდნელი გარდაცვალება, ფრეიერი ერთი კვირის თავზე კუბაში უნდა დასწრებოდა ცერემონიალს, სადაც ფიდელ კასტროს მისთვის მნიშვნელოვანი ჭილდო უნდა გადაეცა განათლებაში შეტანილი წვლილისათვის.

² იგივე Basic ecclesial community, მეტნაკლებად ავტონომიური ქრისტიანული რელიგიური ჯგუფი, რომელიც ბიბლიური სწავლების, აღმსარებლობისა და თემური ცხოვრების სპეციფიკურ მოდელს იყენებდა ძირითადად ლათინური ამერიკის ქვეყნებში და რომელიც დაკავშირებულია გათავისუფლების თეოლოგიასთან.

მისი მეგობრების თქმით, ფრეიერის ცხოვრებაში ეს ყველაზე მნიშვნელოვანი ჯილდო იქნებოდა.

ურყევი მარქსისტი

ფრეიერისთვის კაპიტალიზმთან დაპირისპირება გადაუდებელ, საჩქარო აუცილებლობას წარმოადგენდა. ხშირად, იგი დეტალურად არ აღწერდა თუ როგორ წარმოედგინა თავად სოციალისტური ალტერნატივა, თუმცა ფრეიერის ერთგულება მატერიალისტური ეპისტემოლოგიისადმი მტკიცე იყო. იგი ცხოვრების ბოლომდე ინარჩუნებდა მოდერნისტულ რწმენას ადამიანის აგენტობასა და ენის ცალსახად სოციალური ხასიათისადმი.

ფრეიერი გააზრებულად მარქსისტი იყო, მაგრამ მის ენას არასდროს დაუმძიმებია პოლიტიკური ლანდშაფტი მარქსისტულ-ლენინისტური ჟარგონებით. მაგალითად, იგი სულაც არ ქადაგებდა, რომ ყოველგვარი ღირებული წარმოების სფეროდან მოდის და სულაც არ სწამდა, რომ სკოლების მთავარი როლი კაპიტალის აგენტებისა და მათი ბატონების მსახურება იყო.

თუმცა, იგი მიიჩნევდა, რომ *კაპიტალისტური* განათლების სისტემა გაბატონებული და მჩაგვრელი სოციალური წყობის შესაბამისი სოციალური ურთიერთობების კვლავწარმოებას ახდენდა და ტიპური მიდგომა, რომ განათლების მეშვეობით „ინდივიდის განვითარება“ პანაცეაა, სინამდვილეში, ხშირად, იდეოლოგიურ საბურველს წარმოადგენდა, რომელიც ადამიანურ სოლიდარობას ინდივიდუალური ბეჭითად გარჯის, დაჭილდოებისა და პროგრესის მცდარი ნარატივებისკენ მიმართავდა.

ფრეიერი მნიშვნელოვანი ფილოსოფოსი გახლდათ, მაგრამ ნაცვლად განყენებული განსჯისა, იგი ფილოსოფიას თავისი ემანსიპატორული პედაგოგიკის განვითარების სასარგებლოდ იყენებდა. ავტორიტარული განათლების სისტემისაგან გათავისუფლების ფრეიერისეული ხედვა ჰეგელის ბატონისა და მონის დიალექტიკიდან იყო ამოზრდილი; ჩაგრულთა თვით-ტრანსფორმაციის მისეული აღწერა მარტინ ბუბერისა და ჟან-პოლ სარტრის ეგზისტენციალიზმით იყო შთაგონებული; ხოლო სოციალური ურთიერთობების ისტორიულობის მისეული გაგება კი კარლ მარქსის ისტორიული მატერიალიზმის გავლენას განიცდიდა.

ფრეიერის აქცენტი სიყვარულზე როგორც ჭეშმარიტი განათლების მიღების აუცილებელ წინაპირობაზე, ქრისტიანული განთავისუფლების თეოლოგიასთან მის მტკიცე კავშირებზე მეტყველებდა. დომ ჰელდერ კამარა, ბრაზილიური რომაულ კათოლიკური ეკლესიის არქიეპისკოპოსი ოლინდასა და რესიფიში - რომელსაც ფუნამენტურ გავლენა ჰქონდა ფრეიერზე - განთავისუფლების თეოლოგიის არსს მოკლედ რამდენიმე წინადადებით გადმოსცემდა: „როდესაც ღარიბებს საკვებს ვურიგებ, წმინდანს მეძახიან, ხოლო როდესაც კითხვას ვსვამ, თუ რატომ არ აქვთ ღარიბებს საჭემლი - კომუნისტს.“

ფრეიერი, რომელიც თავადაც კათოლიკე გახლდათ, „რელიგიურობით“ დიდად დაინტერესებული არ ყოფილა. იგი უფრო მეტად ეკლესიის განმათავისუფლებელი პოტენციალით იყო დაინტერესებული - რეგიონში, სადაც განათლების სისტემის უდიდესი ნაწილი რელიგიური ინსტიტუტების კონტროლის ფარგლებში რჩებოდა. ნაცვლად „წინასწარმეტყველური ეკლესიისა“, როგორც

იგი უწოდებდა, ფრეიერი ოცნებობდა ეკლესიაზე, რომელიც კაპიტალისტური საზოგადოების მსხვერპლებისადმი სოლიდარული იქნებოდა. სწორედ ამგვარი ხედვის გამო გუსტავო გუტიარესმა, რომელმაც გათავისუფლების თეოლოგიის ძირითადი პრინციპის „შესაძლებლობა ღარიბთათვის“ კოდიფიცირება მოახდინა, რადიკალური ქრისტიანული დოქტრინის შექმნის პროცესში ფრეიერი მიიწვია რამდენიმე მნიშვნელოვანი ასპექტის გასავითარებლად.

ჩაგრულთა პედაგოგია

მიუხედავად მთელი თავისი კავშირებისა გათავისუფლების თეოლოგიასთან, ფრეიერის საქმიანობას ყველაზე კარგად ტერმინი „პრაქტიკოსი ფილოსოფოსი“ აღწერს. მარტივად რომ ვთქვათ, ფრეიერის ფილოსოფია ჩამოყალიბდა, რათა ადამიანები აქტიურად ქცეულიყვნენ კიდევ უფრო სრულყოფილ ადამიანებად - ხოლო პოლიტიკური და ეთიკური თვალსაზრისით აღნიშნული პროექტი გულისხმობდა სამყაროს გააზრებასა და გარდაქმნას. აღნიშნულ მიდგომას ყველაზე უკეთ ფრეიერის პოპულარული გამონათქვამი „სიტყვებისა და სამყაროს ნაკითხვა“ გამოხატავს.

ფრეიერი შეუდარებელი იყო, როდესაც საქმე გეპირსიტყვიერი და წერილობითი სიტყვების ძალაუფლების აკვიატებას შეეხებოდა - რომლის მეშვეობითაც აღნიშნული ძალაუფლება გვიჩვენებს სამყაროს, რომელშიც ვცხოვრობთ და რომელშიც შესაძლოა გვეცხოვრა. ფრეიერისათვის წიგნიერების სფერო ადამიანებს შესაძლებლობას აძლევს, რომ დაქვემდებარებულ რეჟიმში იცხოვრონ - ჩადგნენ „თითქოსდა“ მდგომარეობაში, რომელიც გზას გვიხსნის ახალი სამყაროებისკენ.

ფრეიერის შემოღებული კიდევ ერთი კატეგორია „მოუსინჯავი შესაძლებლობა“ წარმოადგენდა იმედის ფილოსოფიის განვითარებულ ვერსიას, რომელიც მხარს უჭერდა არაპრივილეგირებულ მდგომარეობაში მყოფ ჯგუფებს, რომ თავიანთი „შეზღუდული მდგომარეობისთვის“ გადაებიჯებინათ - ანუ გადაელახათ ეკონომიკური განვითარების დაბალი დონის გამო მათ ადამიანურობაზე დაწესებული შეზღუდვები - და აღნიშნული არახელსაყრელი პირობები გარდაეჭმნათ შემოქმედებითი ექსპერტიმენტების სივრცედ. სწორედ ამიტომ იყო წერა-კითხვის გავრცელება მნიშვნელოვანი ფრეიერისთვის: იგი წარმოადგენდა პრაქტიკას, რომელიც შესაძლოა გამოყენებული ყოფილიყო როგორც ადამიანების არაპრივილეგირებულ მდგომარეობაში ჩაყენებისა და ექსკლუზიისათვის, ასევე მათი გათავისუფლებისათვის.

ფრეიერის პედაგოგიკის მხარდაჭერა ნიშნავდა სამყაროსა და მისი გარდაქმნის კომპლექსური, თუმცა მყარად მატერიალისტური ხედვის გაზიარებას. ფრეიერის თანახმად, ნებისმიერი ქმედება, რომელიც ხორციელდება სამყაროში აუცილებლად იწვევს ჩვენთვის ნაცნობი სამყაროს გარდაქმნას. მეტიც, სამყაროს გარდაქმნა გავლენას ახდენს იმაზე თუ როგორ იმოქმედებენ ინდივიდები მოგვიანებით მასზე. სწორედ აღნიშნულ პროცესში შესვლით სწავლობენ ინდივიდები თუ როგორ იქცნენ სუბიექტებად, რომლებიც მოქმედებენ დინამიკურ, ღია სამყაროზე, ნაცვლად პასიურ ობიექტებად დარჩენისა, რომლებიც ჩაკეტილ, სტატიკურ სისტემაში არსებობენ. სწორედ ასე შეძლებენ, ფრეიერის ხედვის მიხედვით, ჩაგრულები დაქვემდებარებულობის გადალახვას.

ფრეიერისეულ ლექსიკონში „დიალოგი“ და „დიალექტიკა“ წამყვანი სიტყვებია. დიალოგური „გადაკვეთები“, როგორც ფრეიერი უწოდებდა მას, რეალურად იდეოლოგიური ინდოქტრინაციის საპირისპირო ცნებას წარმოადგენს (ირონიულია როდესაც ბრაზილიელი და ამერიკელი კრიტიკოსები წუხან კრიტიკული რასის თეორიასა და ფრეიერისეულ „ინდოქტრინაციაზე“). ფრეიერი წინააღმდეგი იყო, როგორც თავად უწოდებდა, ე.წ. „საბანკო განათლებისა“ - უბადრუკი სტუდენტების ცარიელ ტვინებში წინასწარ გამზადებული ცოდნის ჩადებისა - ვინაიდან, ეს მიდგომა ერთდროულად სოციალურად მჩაგვრელიც იყო და ამავედროულად სამყაროს იმდენად სტატიკურად წარმოიდგენდა, რომ ერთი და იგივე გაკვეთილის გულისრევამდე გამეორება იყო შესაძლებელი. როგორც ჩაგრულთა პედაგოგიკაში ფრეიერი წერს:

ვინაიდან დიალოგი წარმოადგენს შემთხვევას, რომლის დროსაც დიალოგის მონაწილეთა რეფლექსია და ქმედება ერთიანობაში მიემართება სამყაროს, რომლის ტრანსფორმირება და ჰუმანიზმაც უნდა მოხდეს, მისი დაყვანა ვერ მოხდება ერთი ადამიანის მიერ მეორე ადამიანში იდეების „ჩადებამდე“ და ვერც იდეათა უბრალო გაცვლამდე, რომლის დროსაც დისკუსიის მონაწილეები აღნიშნულ იდეებს „მოიხმარენ“ .... რადგან დიალოგი წარმოადგენს შეხვედრას (ადამიანთა) შორის, რომლებიც სამყაროს სახელდებას ახდენენ, ეს არ უნდა იყოს სიტუაცია, სადაც ერთი (ადამიანი)სახელდებას სხვების ნაცვლად ახდენს.

ფრეიერი მოგვიწოდებს, რომ როგორც სუბიექტები, წინასწარ გამზადებული ცოდნისა და მისი თანმდევი გაბატონებული ურთიერთობების ტყვეობიდან მატერიალური პირობების შეცვლის გზით გავიქცეთ, რომლებიც გვაყალიბებს. ჩაგრულთა გვერდით დგომა ფრეიერისათვის იყო არა მხოლოდ ეთიკური იმპერატივი - როგორც, მაგალითად, გათავისუფლების თეოლოგიისათვის - არამედ ასევე ეპისტემოლოგიური: მას მტკიცედ სწამდა, რომ ჩაგრულთა გვერდით დგომა იყო ერთადერთი გზა გასათავისუფლებლად შეხედულებისაგან, რომ არსებობს წმინდა იდეათა ისეთი სივრცე, რომელთა მოხელთება და გატარება მხოლოდ და მხოლოდ ამა თუ იმ ხელისუფლის საქმეა. ჭეშმარიტებას, ფრეიერისათვის, ყოველთვის დიალოგის ფორმა აქვს, იგი ყოველდღიური ცხოვრების დიალექტიკურ წინააღმდეგობებთან ერთად შერკინებული მე-ს და სხვას გულისხმობს.

ფრეიერი დღეს

ფრეიერი ყოველთვის წინააღმდეგი იყო, რომ იგი განათლების სფეროში არსებულ სხვადასხვა მოძრაობასა და მიმართულებასთან დაეკავშირებინათ, რასაც ზოგიერთი ამტკიცებდა, მაგალითად, იქნებოდა ეს სახალხო განათლების, ზრდასრულთა განათლების, საგანმანათლებლო ცვლილების, არაფორმალური განათლების, პროგრესული განათლების თუ მარქსისტული პედაგოგიკის მიმართულება. მაშინ, როცა აღნიშნული მიმართულებებიდან ზოგიერთი მართლაც განათლების პოლიტიკის ცალკეულ მესვეურთა ხელში აღმოჩნდებოდა ხოლმე, ფრეიერის პროექტს კვლავაც ჩაგრულთა პედაგოგიკა წარმოადგენდა.

ჩვენი სამყარო სწორედ ისეთად იქცა, რომლის შესახებაც ფრეიერი არაერთგზის გვაფრთხილებდა: სადაც პრობლემის წამოჭრის გზით ცოდნის მიღება დაუსრულებელ კულტურულ ომებში თავის გაყოფას ნიშნავს; სადაც მასწავლებლებს აკრიტიკებენ თავიანთი არგუმენტირებული მსჯელობის გამო;

სადაც ადამიანებს სჭიან იმის გამო, რომ ისინი აკრიტიკებენ აშშ-ის კოლონიურ ჩარევასა და მონობის სასტიკ ისტორიას, რომელიც მისი განუყოფელი ნაწილია. გაბედული აზროვნება, რომლისკენაც ფრეიერი მოგვინოდებდა, დღევანდელ პოლიტიკოსთა და საჯარო ფიგურათა სილაჩრეს კიდევ უფრო აუტანელს ხდის.

ის, რაც დღეს სასკოლო განათლების სისტემაში გვჭირდება, არის პედაგოგიკა, რომელიც სტუდენტებს მისცემს შესაძლებლობას, რომ თავიანთი ცხოვრებისეული გამოცდილება უფრო ფართო სოციო-პოლიტიკურ კონტექსტში გაიაზრონ. სწორედ ამ სცენარის განხორციელების შიშია, ნაწილობრივ მაინც, კულტურული ომების მიზეზი: მოგვწონს ეს თუ არა, სტუდენტების წახალისება, რომ გაითვალისწინონ ფემინიზმის, კრიტიკული რასის თეორიის, დეკოლონიური თეორიის და სხვა ანალიტიკური ენების სიკეთეები, ასევე ნიშნავს რეფლექსიას ისტორიულ გამოცდილებებზე, რომლებმაც, უპირველეს ყოვლისა, აღნიშნული პერსპექტივების არსებობა გახადა შესაძლებელი.

არსებითად, ბრაზილიაშიც და აშშ-შიც, მემარჯვენეები იმიტომ ცდილობენ ინდოქტრინაციის შიშებთან დაკავშირებული კონსპირაციების წახალისებას, რომ ისინი თავადაც შეშინებულები არიან. ჩვენი სკოლების დარვინისეული ბრძოლის ველად წარმოჩენით, სადაც ურთიერთდაპირისპირებული მსოფლმხედველობები იბრძვიან, ისინი ცდილობენ, რომ თავიანთათვის სასიკეთოდ დაგვაგინყონ ის, რის გააზრებაშიც ფრეიერი დაგვეხმარა: განათლება ეს უბრალოდ სტატიკური მსოფლმხედველობების საკითხი კი არ არის, არამედ, პოტენციურად, მთელი სამყაროს შეცვლის. ანდა როგორც თავად ფრეიერმა თქვა: „წიგნის წაკითხვას წინ სამყაროს წაკითხვა უძღვის“.

ავტორის შესახებ:

პიტერ მაკლარენი არის პაულო ფრეიერის დემოკრატიული პროექტის თანადირექტორი და გლობალური ეთიკისა და სოციალური სამართლიანობის საერთაშორისო ელჩი. იგი გახლავთ კრიტიკული პედაგოგიკის ერთ-ერთი წამყვანი მკვლევარი და გამოქვეყნებული აქვს 40-ზე მეტი წიგნი, რომელთა შორის ბოლოც *ბუნტის პედაგოგიკის* სახელწოდებით გამოიცა.

თარგმანი მომზადდა პროექტის „განათლება და სოციალური სამართლიანობა“ ფარგლებში, რომელიც განხორციელდა კრიტიკული პოლიტიკის პლატფორმის (Platforma.ge) მიერ, **ფრიდრიხ ებერტის ფონდის** მხარდაჭერით.

ტექსტში გამოთქმული მოსაზრებები შესაძლოა არ გამოხატავდეს ფრიდრიხ ებერტის ფონდის მოსაზრებებს. შესაბამისად, ფონდი არ არის პასუხისმგებელი მასალის შინაარსზე.